

HENGÄHDYSHETKI VERKOSSA

Virtuaalinen hartausmateriaali lapsille

Anssi Laaksonen

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi(AMK) +

kirkon nuorisotyönohjaajan vir-

kakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Anssi Laaksonen. Hengähdyshetki verkossa. Virtuaalinen hartausmateriaali lapsille. Järvenpää, kevät 2011. 29 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoitus oli suunnitella ja valmistaa virtuaalisia hartauksia lapsille. Hartaudet julkaistaisiin Poikien ja tyttöjen keskuksen ylläpitämällä Jiipeenetti.fi –sivustolla. Jiipeenetti.fi on PTK:n julkaiseman Jiipee-lehden verkkoversio. Tavoitteena oli luoda hartauksia, jotka tarjoaisivat lapsille mahdollisuuden hiljentyä myös kotona ja pohtia oman elämänsä kysymyksiä.

Teoriaosuutta varten tutustuttiin lapsen kehitykseen, uskonnollisen ajattelun kehitykseen eri ikävaiheissa, median käyttöön ja erityisesti lasten ja nuorten mediankäyttöön sekä hartauteen sen eri muodoissa. Kirjallisuuden perusteella saatiin käsitys siitä, millaisia hartauksien pitäisi olla jotta ne olisivat mahdollisimman toimivia.

Hartauspaketti koostuu viidestä hartaudesta, jotka käsittelevät kirkkovuoden aiheita ja niihin liittyviä teemoja: adventtia, joulua, pääsiäistä, helatorstaita ja heluntaita. Hartaus koostuu kirkkovuoden päivän mukaisesta, kuvitetusta tarinasta ja tekstistä, joka syventää kirkkovuoden aihetta ja liittää sen lapsen omaan elämään.

Kerätyn teorian ja hartauksista saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että lapsille on tärkeä voida hiljentyä myös omassa rauhassaan. Internet mahdollistaa tämän, koska nykyään valtaosalla lapsista on käytössään internet-yhteys.

Hartaudet ovat kaikkien lasten saatavilla, joilla on käytettävissään internetyhteys. Sen lisäksi niitä voidaan käyttää myös kaikessa seurakunnan toiminnassa, esimerkiksi kerhoissa tai varhaisnuorten leireillä hartauksina.

Asiasanat: hartaus, media, kouluikä, kristillinen kasvatusta, produktio

ABSTRACT

Anssi Laaksonen. Take a break on the Internet. Virtual devotions for children. Järvenpää, spring 2011. 26 p., 1 appendix.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this thesis was to plan and produce virtual devotions for children. The devotions were to be used on a website called jiipeenetti.fi. It is administered by PTK - Christian Association for Boys and Girls, a national organisation working with children between the ages 7 and 14. [Jiipeenetti.fi](http://jiipeenetti.fi) is the Internet version of *Jiipee*-magazine, also published by PTK - Christian Association for Boys and Girls. Five devotions were made, each covering one event in the ecclesiastical year: Advent, Christmas, Easter, Ascension Day and Pentecost. The objective was to give children a chance to come before God wherever they are.

The thesis is based on theories focusing on children's development and their religiousness, children using media, and different forms of **devotions**. It was important to understand the life of children before starting to design devotions for them.

The devotions consist of small illustrated stories which are based on biblical events, and small writings to help children better understand the stories of the Bible, and relate them to their own lives.

Based on the theories found from literature and feedback from the devotions, it can be said that it is important for children to have the opportunity to calm down, no matter what the time. The Internet is perhaps the easiest way to achieve this, for almost every school aged child has the possibility of using it.

The material is available to everyone who has access to the Internet. In addition to be used by single kids, these devotions can also be used in the everyday work of parishes, for example in youth clubs or children's camps.

Keywords: devotion, media, school age, Christian education, production

SISÄLTÖ

1 LAPSET MEDIAN ÄÄRELLÄ	5
2 YHTEISTYÖKUMPPANIT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1 PTK – poikien ja tyttöjen keskus	7
2.2 Jiipeenetti.fi	8
3 TYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	9
4 LAPSEN JA HÄNEN USKONNOLLISEN AJATTELUNSA KEHITYS	10
4.1 8–13-vuotiaan lapsen maailma	10
4.2 Lapsen uskonnollisen ajattelun kehitys	12
5 KRISTILLINEN KASVATUS	15
6 MEDIA	16
7 HARTAUS	18
8 TOTEUTUS	20
9 POHDINTAA JA ARVIOINTIA	23
LÄHTEET	25
LIITE 1: Johdanto hartausmateriaaliin	
LIITE 2: Hartausmateriaali-CD	

1 LAPSET MEDIAN ÄÄRELLÄ

Internetin suosio kasvaa jatkuvasti. Helsingin seudulla tehdyn tutkimuksen mukaan jo 10-vuotiaat lapset saattavat viettää verkossa yli kolme tuntia viikossa, ja 15-vuotiaana internetissä saattaa vierähtää kymmenenkin tuntia viikossa (Tossavainen 2008). Nykyajan nuoret ovat syntyneet mediayhteiskuntaan, heille media on arkipäivää (Salasuo & Hoikkala 2010, 147). On tärkeää pysyä ajan hermolla ja tuottaa lapsille ja nuorille materiaalia verkkoon. Salasuo ja Hoikkala toteavat median olevan monikäyttöinen väline kasvatuksessa. Haasteena on uudenlaisten, nykyaikaan soveltuvien pedagogisten mallien kehittäminen ja käyttöönotto. Menetelmät, jotka on havaittu hyviksi koululuokassa, eivät välttämättä toimikaan verkkoympäristössä. (Salasuo & Hoikkala 2010, 150–153.) Median mahdollisuudet eivät rajoitu vain opetukseen, vaan esimerkiksi nuorisotyössä median hyödyntäminen on nykyään lähes välttämätöntä, jos lapset ja nuoret halutaan kohdata kokonaisvaltaisesti.

Virtuaalinen eli tietokoneiden verkostojen välityksellä tapahtuva nuorisotyö ei korvaa muuta työtä, vaan lähinnä täydentää sitä (Salasuo & Hoikkala 2010, 151–160). Median kautta lapsi käsittelee omia tunteitaan ja arvojaan, jotka näkyvät myös reaali maailmassa, eivät pelkästään virtuaaliympäristössä. Medialla on tärkeä rooli myös kristillisen perinteen välittämisessä. Lapsi oppii monia asioita omasta ja muista uskonnoista esimerkiksi elokuvista, tv-ohjelmista ja kirjoista. (Ruhala & Salokoski 2008, 20.) Suosittuja esimerkkejä lapsille suunnatuista raamatullisista elokuvista ovat Dreamworks Animationsin julkaisemat Egyptin prinssi ja Unten kuningas, joista ensimmäinen kertoo Mooseksen tarinan ja jälkimmäinen Joosefin (Dreamworks Animations 2010). Opinnäytetyön tilaaja, Poikien ja tyttöjen keskus, haluaa osallistua verkossa tapahtuvaan kristilliseen kasvatukseen tarjoamalla lapsille laadukasta sisältöä. Tähän tarpeeseen pyritään vastaamaan tällä opinnäytetyöllä.

Opinnäytetyöni on kehittämishanketyyppinen työ, jonka tarkoituksena oli tuottaa Poikien ja tyttöjen keskuksen käyttöön virtuaalinen hartausmateriaalipaketti. Materiaali koostuu viidestä hartaudesta, joissa käsitellään kristinuskon keskeisiä asioita, eri Raamatun kertomuksia ja kristillisiä perinteitä, kuten juhlapyyhiä. Jotta materiaali pystyttiin laatimaan mahdollisimman hyvin 8–13-vuotiaille sopivaksi,

perehdyin kattavasti eri teoksiin lapsen kognitiivisesta kehityksestä, hengellisyiden ja uskonnollisen ajattelun muutoksesta ja lapsesta median käyttäjänä. Tärkeinä teoreettisina taustoina käytin myös kirjallisuutta kristillisen kasvatuksen teemoista. Opinnäytetyöllä haluan tarjota lapsille paikan, jossa he voivat hiljentyä Jumalan edessä pohtimaan ja ihmettelemään.

2 YHTEISTYÖKUMPPANIT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Työn aiheen löysin Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään toimipaikan opinnäytetyötorilta. Tarjolla oli monia Poikien ja tyttöjen keskuksen mediaan ja internetiin liittyviä aiheita, joista hartausmateriaalin työstäminen kuulosti mielekkäimmältä. Internetin käyttö nuorisotyössä kiinnostaa itseäni ja tuntui helpolta lähteä tekemään työtä.

2.1 PTK – poikien ja tyttöjen keskus

Luonteva yhteistyökumppani tämäntyyppiselle työlle löytyi Poikien ja tyttöjen keskukselta (PTK), joka on valtakunnallinen varhaisnuorisotyön palvelujärjestö. PTK on evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen mukaisesti toimiva kristillinen järjestö. Tavoitteikseen järjestö on määrittänyt esimerkiksi varhaisnuorten kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemisen sekä kristillisen varhaisnuorisotyön kehittämisen. PTK:n toiminta koostuu muun muassa ohjaajakoulutuksesta, valtakunnallisista ja alueellisista tapahtumista, leireistä ja vaelluksista. (Poikien ja tyttöjen keskus 2008, 2.) PTK toimii myös varhaisnuorten ja heidän perheidensä edunvalvontajärjestönä. Tämän lisäksi järjestö kustantaa ja julkaisee kirjallisuutta ja erilaista toimintamateriaalia, esimerkiksi varhaisnuorille suunnattua Jiipee-lehteä ja seurakuntien työntekijöille suunnattua ammattikirjallisuutta sekä kerhomateriaaleja. PTK on mukana erilaisissa hankkeissa, kuten lastenkirkko.fi –palvelussa, jumis.fi –jumalanpalvelusportaalissa ja peliraati.fi –palvelussa ja on aktivoitunut erityisesti sosiaalisen median alueella ja tekee paljon työtä internetissä, perinteistä mediaa ja käytännön toimintaa unohtamatta. (Kinanen, Juha, henkilökohtainen tiedonanto 19.3.2010.) Toimintalinjauksessaan vuosille 2009–2015 PTK mainitseekin tärkeäksi toimintamuodoksi lasten kohtaamisen mediamaailmassa erilaisten palveluiden kautta, esimerkiksi tuottamalla lapsille turvallisia mediapalveluita, tekstiviestipalveluita ja verkossa toimivia auttamispalveluita (Poikien ja tyttöjen keskus 2008, 5).

2.2 Jiipeenetti.fi

Jiipeenetti.fi –palvelu jatkaa perinnettä, jonka aloitti aikoinaan Joka Poika –lehti vuonna 1938. Lehteä julkaisi Poikien Keskus, joka oli merkittävä varhaisnuorten parissa toimiva järjestö. (Launonen 2010, 253.) Myöhemmin lehden nimi muutettiin Jiipee-lehdeksi, kun lehteä järjestöjen yhdistymisen myötä alettiin markkinoida myös tytöille. Jiipee-lehti on kuudesti vuodessa ilmestyvä varhaisnuorten aikakauslehti, joka sisältää lapsille suunnattuja juttuja eri aihealueilta, esimerkiksi lasten ja nuorten teologiaa, asiaa lemmikeistä, ruumiillisesta kasvusta, arvosteluja kirjoista, elokuvista ja peleistä ja askarteluohjeita. Tärkeän osan lehdestä muodostavat sen oman, noin 50 tytöstä ja pojasta koostuvan reportterikerhon tekemät artikkelit. (Poikien ja tyttöjen keskus 2011.)

Jiipee-lehden seuraava kehitysaste on Jiipeenetti.fi, PTK:n ylläpitämä 8–13-vuotiaille tytöille ja pojille suunnattu verkkosivusto. Sivustolle on kerätty materiaalia eri aihepiireistä. Jiipeenetti toimii samannimisen lehden verkkosivustona. Sivustolle on kerätty esimerkiksi erilaisia askarteluohjeita, pelejä ja leikkejä, kristillistä sisältöä pienissä rukoushetkissä ja Raamatun lukuoppaassa sekä ohjeita turvalliseen internetissä liikkumiseen. Jiipeenetissä kävijä voi myös keskustella chat-toiminnon avulla muiden kävijöiden kanssa valvotusti. Keskustelua tarkkailee jatkuvasti koulutettu työntekijä. (Jiipeenetti i.a.) Sivusto on vielä keskeneräinen ja kaipaa lisää materiaalia. Tavoitteena on, että valmistuessaan Jiipeenetti voisi toimia virtuaalisena kerholaisten kohtaamispaikkana, jossa on materiaalia niin kerholaisille, kerhonohjaajille kuin kerhoista vastaaville työntekijöillekin. Parhaassa tapauksessa Jiipeenetti tarjoaa tulevaisuudessa alustan kokonaan virtuaalisen kerhon pitämiseen. (Kinanen, Juha, henkilökohtainen tiedonanto 19.3.2010.)

3 TYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Lapset ja nuoret on huomioitava myös internetissä. Nykyään valtaosa, arvioiden mukaan jopa 50–70 prosenttia oppimisesta tapahtuu muualla kuin kotona, koulussa tai vastaavassa. (Salasuo & Hoikkala 2010, 154.) Viime vuosina on avattu monia lapsille suunnattuja kristillisiä sivustoja, kuten esimerkiksi lastenkirkko.fi ja jiipeenetti.fi. On tärkeää tuottaa myös laadukasta kristillistä materiaalia tasapainottamaan monesti internetissä valloillaan olevaa, kristinuskon vastaista ilmapiiiriä. Puhtaasti lapsille suunnattua hartaudellista materiaalia on kuitenkin internetissä melko vähän. Jiipeenetti pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen julkaisemalla sivustolla hartauksia lapsille.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa Jiipeenetti.fi –sivustolle hartauksia, joiden avulla sivustoa käyttävät lapset ja nuoret voisivat hiljentyä ja miettiä omaa suhdettaan kristinuskoon. Lähtökohdaksi valittiin kristinuskon perusasioiden käsitteleminen lapsen kielellä. Helpoimmaksi tavaksi osoittautui kuvien käyttö yhdistettynä lyhyisiin ja selkeisiin teksteihin. Hartaudet pyrittiin pitämään mahdollisimman lyhyinä ja selkeinä, jotta lapset jaksavat keskittyä. Internetiä selatessa helposti käy niin, että jos jokin vaatii liikaa aikaa, vaihdetaan seuraavalle sivulle.

Jiipeenetissä oli jo ennestään osio hartauksille, mutta sinne kaivattiin lisää sisältöä ja erityyppisiä hartauksia. Hartauksien teemoina olivat kirkkovuoden pyhät, joista tosin käsiteltiin vain muutama, sekä Raamatun eri kertomukset. Keskustellessamme työstä Poikien ja tyttöjen keskuksen työntekijän kanssa, päädyimme siihen, että hartauksien olisi hyvä sisältää tietoa kirkkovuoden pyhistä, mutta tieto pitäisi liittää lapsen omaan elämään.

4 LAPSEN JA HÄNEN USKONNOLLISEN AJATTELUNSA KEHITYS

Kun puhutaan varhaisnuoresta, viitataan yleensä 7–14-vuotiaaseen lapseen. Ikäryhmä on työntekijälle haasteellinen, koska kehityksen erot 7– ja 14-vuotiaiden välillä ovat suuria. On vaikea miellyttää samanlaisilla toiminnoilla 7-vuotiasta poikaa ja 14-vuotiasta tyttöä. (Jansa 2010, 266.) Jiipeenetti.fi – sivuston kohderyhmä on 8–13-vuotiaat tytöt ja pojat. Vaikka aivan ikäkauden ääripäät jäävätkin kohderyhmän ulkopuolelle, samat haasteet ovat silti olemassa: 8-vuotiaan lapsen kognitiiviset taidot ovat selkeästi eri tasolla kuin 13-vuotiaan, ja heidän uskonnollinen ajattelutapansakin on aivan erilainen.

4.1 8–13-vuotiaan lapsen maailma

Kahdeksanvuotiaana lapsen yksilöllinen identiteetti alkaa vahvistua, omat mielipiteet kehittyä ja lapsi suhtautuu ympäröivään maailmaan kriittisesti. Hän ajattelee paljon itseensä liittyviä asioita, laajastikin. Lapsi saattaa pohtia, mitä avaruudessa on, mikä on hänen oma merkityksensä maailmassa ja mitä muut ajattelevat hänestä. Ajatusmaailma on tässä ikävaiheessa vielä hyvin konkreettinen, eikä hän kykene hahmottamaan suuria kokonaisuuksia. Suurimmalla osalla lapsista tämä kehitysvaihe osuu 8. ja 10. ikävuoden välille. (Dunderfelt 1992, 75–76; Salo & Tuunainen 1996, 132–133.) Tällöin lapsi alkaa käsittää olevansa itse vastuussa omasta ajattelustaan, eikä hän luule jonkin ulkopuolisen voiman tuovan ajatuksia hänen päähänsä. Lapsi alkaa ajatella loogisemmin, eikä ajattelu ole niinkään sidottu tiettyyn tilanteeseen. (Salo & Tuunainen 1996, 132–133.) Hän esimerkiksi oppii tiedostamaan, kahden erikokoisen kirjaimen olevan yksi ja sama kirjain, vaikka koko onkin eri.

10–12-vuotiailla lapsilla jatkuu oman itsen etsiminen. Tässä iässä lapsi myös samaistuu vahvasti vanhempiinsa, erityisesti samaa sukupuolta olevaan vanhempaan. Samaistuminen tapahtuu pääasiassa jokapäiväisten toimintojen ja vapaa-ajan kautta. Kehittyäkseen parhaalla mahdollisella tavalla lapsi tarvitsee aikuisen läheisyyttä. Lapsi katselee mielellään, mitä vanhemmat tekevät ja osallistuu heidän kanssaan erilaisiin aktiviteetteihin. Opetuksen kannalta lapsi on haasteellisessa iässä. Hänen itsenäisen ajattelun kykynsä kehittyä nopeasti ja

lapsi tarvitsee paljon sekä älyllistä, abstraktia oppiainesta ja samanaikaisesti konkreettisia ja käytännöllisiä aineita. Tämä ikäkausi korostaa erityisesti tekemällä oppimista. (Dunderfelt 1992, 76–77.) Tekemällä oppiminen on suuri haaste virtuaalisessa ympäristössä. Mahdollisuudet aktivoida lasta osallistumaan ovat melko rajalliset, erityisesti tekstipohjaisissa ympäristöissä.

Jari Sinkkonen kuvaa keskilapsuutta eli 7–12-vuoden ikäkautta otollisena lapsen oppimisen kannalta. Sinkkonen lainaa sveitsiläistä psykologia Jean Piagetia, jonka tutkimusten mukaan 7–8-vuotiaiden kognitiivisissa taidoissa tapahtuu suuri muutos, joka kertoo lasten aivojen kehityksestä. Piaget nimesi tämän muutoksen konkreettisten operaatioiden kaudeksi. Lapsen ajattelu kehittyy kaikilla psyykkisen kehityksen osa-alueilla ja kehittyy entistä joustavammaksi. (Sinkkonen 2010, 33–40; Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen, Vilén 1997, 139.) Tämä muutos yhdessä lapsen jatkuvasti kasvavan tiedonhalun kanssa luovat vahvan pohjan uuden oppimiselle. Jotta oppimista voi tapahtua, on oltava saatavilla laadukasta oppimateriaalia. Hartausmateriaalin päätarkoitus ei kuitenkaan ole edistää lapsen oppimista, vaan herättää ajatuksia ja kysymyksiä uskontoon liittyvistä asioista. Hartauksien teemat liittyvät kristinuskon perusasioihin, joten myös tiedollista oppimista hartauksiin osallistuessa tapahtunee. Karling ym. (1997, 139) kuvaavat ikävuosia 11–14, joita Piaget nimitti muodollisten operaatioiden kautena, abstraktin ajattelun ajaksi. Tässä iässä lapsi kiinnostuu filosofisista ja uskonnollisista kysymyksistä, pystyy irrottamaan ajattelunsa konkreettisista tilanteista ja yhdistelee aiempaa tietoaan uusiin havaintoihin.

Jatkuvat epäonnistumisen kokemukset vaikuttavat haitallisesti lapsen kehitykseen. Joko lapsi itse, tai ympäristö jossa hän kasvaa saattavat asettaa hänelle liian korkeita tavoitteita, joita ei pystytä täyttämään. Jos tähän lisätään jatkuva negatiivinen palaute, on vaarana että lapsen itsetunto kärsii, eikä hän luota itseensä. Toisaalta liian alhaiset tavoitteet saattavat turhauttaa lasta. On tärkeää antaa lapsille erilaisia, eri tasoisia virikkeitä ja niiden mukana haasteita. (Karling ym. 1997, 74.) Hartausmateriaalissa ei kilpailla, vaan pyritään herättämään ajatuksia. Koen tärkeäksi sen, että lapsi voi kaikessa rauhassa syventyä omiin ajatuksiinsa, ilman tarvetta kilpailla tai olla parempi kuin muut.

4.2 Lapsen uskonnollisen ajattelun kehitys

Kuten ajattelu yleensäkin, myös lapsen uskonnollinen ajattelu kehittyy lapsen varttuessa konkreettisesta abstraktimpaan. Lapsi oivaltaa, että vanhemmat eivät olekaan aina oikeassa, kaikkietäviä tai oikeudenmukaisia. Lapsi on aiemmin saattanut pitää vanhempiaan kaikkivaltiaina, mutta tässä ikävaiheessa nämä tunteet siirtyvät Jumalaan. Muutos ei kuitenkaan ole välitön, vaan lapsi voi myös siirtää uskoaan vanhemmista muihin auktoriteetteihin, kuten poliiseihin tai opettajiin. Lapsi elää vahvasti kahden maailman välillä. Toisaalta hänelle on kerrottu, että Jumala on luonut kaiken, mutta toisaalta hän elää maailmassa, jota leimaa tekniikka ja tiede, ja Jumalan luomistyötä jopa väheksytään. (Tamm, 1988, 42–46.) Tämän takia lapsen on tärkeä saada tutustua kaikessa rauhassa tietoon Jumalasta, Jeesuksesta ja muista kristinuskon tärkeistä asioista.

Lapsen kehityksen edetessä myös hänen uskonsa kehittyy ja muuttuu, lapsi kokee Jumalan eri tavalla ikäkauden mukaan, ja eri asiat kristinuskosta puhuttelevat häntä eri ikävaiheissa. Vaikka puhutaan uskonnollisesta kehityksestä, sitä ei kuitenkaan pitäisi käyttää mittarina siitä, miten lapsi uskoo: uskonnollisesti kehittyneempi ihminen ei ole toista parempi kristitty. (Pruuki 2010, 222–224.) Hartauksissapitää olla niin kehityksensä aluilla oleville lapsille suunnattuja, hyvin konkreettisia hartauksia, kuin myös ajattelemaan haastavia, abstrakteja hartauksia jotka sopivat paremmin varttuneemmille lapsille.

Ympäristö, jossa lapsi kasvaa, vaikuttaa merkittävästi hänen kehitykseensä (Laursen & Williams 2002, 203–204). Tärkeitä ympäristöjä ovat esimerkiksi koulu, koti ja vapaa-ajanviettopaikat. Pruuki kirjoittaa siitä, miten lapsi omaksuu asenteita ja arvoja kodistaan. Vanhempien suhtautuminen uskontoon vaikuttaa vahvasti myös lapsen suhtautumiseen. Asenteet välittyvät myös, vaikka uskonnosta ei kotona puhuttaisikaan, mutta tutkimukset ja uskonnollista kehitystä koskevat teoriat korostavat kotikasvatuksen merkitystä lapsen kehitykselle. Tarvetta on myös kodin ulkopuoliselle uskontokasvatukselle, kaikkien kodeissa ei ole mahdollisuutta tai halua pohtia uskon kysymyksiä. Tällaisessa kodissa kasvava lapsi saattaa jäädä ilman sellaisia uskonnollisia kokemuksia, jotka saattaisivat tukea hänen hengellistä kasvuaan. (Pruuki 2010, 224–225.) Internet on nykyajan keino tavoittaa helposti nekin lapset, jotka muuten jäisivät ilman seu-

rakuntayhteyttä. Virtuaalihartauksissa näille lapsille voidaan tarjota mahdollisuus pohtia uskon kysymyksiä ensin yksinään, ja jos asia jää mietityttämään, myös aikuisen kanssa.

Jean Piaget'n teoriaa soveltanut Ronald Goldman osoitti tutkimuksillaan, että esimerkiksi Raamatun abstraktien kertomusten, kuten Jeesuksen vertausten käyttö lasten kanssa on hyödytöntä, koska lapset eivät pysty ymmärtämään niitä ennen muodollisten operaatioiden vaiheen, eli noin 12 vuoden iän, saavuttamista (Holm 2004, 26–27). Tähän pohjautuen hartauksissa käytettiin yksinkertaisia ja konkreettisia kertomuksia Raamatusta, jotka pyrittiin käytännön esimerkkien avulla havainnollistamaan lapsen oman elämän kautta.

Amerikkalainen uskontopsykologi James Fowler määrittelee uskon ihmisen tapana ”nähdä ja kokea itsensä suhteessa ympäröivään maailmaan ja muihin ihmisiin elämäntarkoituksen ja –kokonaisuuden näkökulmasta”. Usko on kiinteä osa ihmisyyttä, joka on jokaiselle ihmiselle subjektiivisesti totta. Fowler ei rajaa uskoa tarkoittamaan pelkästään kristillistä uskoa, vaan käyttää sitä puhuessaan niin uskonnollisesta kuin ei-uskonnollisesta uskostakin. Fowler kuvaa uskon kehittymistä kuusiportaisessa, hierarkisessa järjestyksessä, jossa kehitysvaiheet seuraavat toisiaan muuttumattomina ja tietyssä järjestyksessä.

Kuudesta vaiheesta kaksi ensimmäistä ajoittuvat alle 14 vuoden ikään, joten niitä tarkastelen alla tarkemmin. Ensimmäisessä eli eriytymättömän uskon vaiheessa lapsen ajatukset toivosta, rohkeudesta ja rakkaudesta kilpailevat hylkäämisen, mielivaltaisuuden ja eristäytymisen uhan kanssa. (Pruuki 2004, 222–230.) Toisessa, intuitiivis-projektiivisen uskon vaiheessa lapsi hahmottaa maailmaa minäkeskeisesti, hänen jumalakuvansa on hyvin fyysinen, konkreettinen ja ihmisen kaltainen. Tässä vaiheessa lapsi kohtaa esimerkiksi kuolemaan ja sukupuolisuuteen liittyviä asioita. Olennaista on, että lapsen luontaista ja rikasta mielikuvitusta ei rajoiteta tiukoilla käskyillä, kielloilla ja moraalilla ja opillisilla odotuksilla, vaan pyritään ruokkimaan vapaudella valita. Tärkeää on myös luoda ja ylläpitää lapsen läheisiä ihmissuhteita, joilla on vaikutukset myöhemmässä vaiheessa esimerkiksi lapsen jumalasuhteen rakentumiseen. Kouluikäinen lapsi alkaa jo ymmärtää syy- ja seuraussuhteita ja pystyy hahmottamaan kertomuksia kokonaisuuksina, yksittäisten tapahtumien sijaan. Lapsi alkaa myös

hahmottaa omaa uskoaan vallitsevaa perinnettä, kertomuksia, riittejä ja symboleita tulkitsemalla. Tulkinta jää kuitenkin hyvin konkreettiselle tasolle, esimerkiksi moraalikäsitystä hallitsee tiukka vastavuoroisuus: pahasta rangaistaan, hyvästä palkitaan. (Pruuki 2004, 228–230.)

5 KRISTILLINEN KASVATUS

Kristillinen kasvatus on kristillisiin arvoihin sitoutunutta toimintaa, jolle on asetettu tavoitteita. Kristillinen kasvatus pyrkii ihmisen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan vain perehtyä Raamattuun ja sen sanomaan, tai opetella hyviä käytöstapoja, vaan korostaa kokonaisvaltaisesti elämää kristittyinä, johon kuuluvat tärkeinä osina esimerkiksi yhdessä eläminen sekä turvallinen ja lämmin ilmapiiri. (Muhonen & Tirri 2008, 64–65; 77.) Kristillinen kasvatus on kristinuskon tukemaa saattamista kasvuun, niin hengellisesti, fyysisesti kuin sosiaalisestikin, sillä pyritään viestittämään siitä, miten ihmiset ovat Jumalan luomina arvokkaita ja ainutlaatuisia (Räsänen 2008, 287; Riekinen 2008, 89).

Kristillinen kasvatus voidaan kuvata kuuden eri ulottuvuuden avulla. Eri ulottuvuudet eivät ole yksittäisiä osia, vaan nivoutuvat tiiviisti yhteen muodostaen yhden kokonaisuuden. Ulottuvuuksista opillinen, rituaalinen ja kokemuksellinen ovat yhteydessä ihmisen hengelliseen puoleen, kun taas eettis-moraalinen, huolenpidollinen ja pedagoginen ulottuvuus liittyvät inhimilliseen puoleen. Ei voida kuitenkaan vetää rajaa hengellisen ja inhimillisen ulottuvuuden välille, vaan näitä on käsiteltävä erottamattomassa vastavuoroisessa yhteydessä toisiinsa nähden. (Muhonen & Tirri 2008, 77.)

Rituaalinen ulottuvuus ilmenee kristillisinä tapoina ja perinteinä, esimerkiksi kirkkovuoden tapahtumien seuraaminen, jumalanpalvelukset, hartaudet, rukouminen ja hengelliset laulut ovat tärkeä osa kristillistä kasvatusta. Kirkkovuotta seurattaessa voidaan hyvin seurata Jumalan pelastustyötä ja olla mukana kristinuskon peruskysymysten äärellä. Rituaalit ovat erityisesti lapsille tärkeässä osassa, jotta hekin voivat osallistua uskonnon harjoittamiseen, vaikka eivät opillista puolta vielä pystykään käsittämään: rukoileminen ja Jumalan eteen tuleminen onnistuvat pieneltäkin lapselta. (Muhonen & Tirri 2008, 78–80.)

6 MEDIA

Yhteiskuntamme on jatkuvassa muutoksessa. Viimeisten 25 vuoden aikana nopea teknologinen kehitys on jättänyt jälkensä yhteiskuntaan. Salasuo ja Hoikkala kuvaavat kehitystä mediaräjähdykseksi, joka on kehitystä hyvin kuvaava termi. Mediaräjähdyks on muokannut yhteiskuntamme arvomaailmaa, aikakäsitystä, jopa hyvän elämän määritelmää. Nykyajan hyvä elämä on elämä, jossa on mahdollisimman paljon kaikkea. Se, että median kautta käytännössä katsoen koko maailma on saatavilla jatkuvasti, muokkaa yhteiskuntaa ja elämästä katoaa rytmi: ihmiset tekevät asioita kukin haluamaansa aikaan. Ennen piti tavaroita saadaksesen mennä kauppaan, joka oli auki tiettyyn aikaan päivästä. Nykyään riittää, kun avaa internet-selaimen ja muutamalla näppäimen painalluksella tilaus on tehty. (Salasuo & Hoikkala 2010, 146–150.)

Median käytön lisääntyessä myös opettajat ja kasvattavat ovat jatkuvien haasteiden edessä. Isovanhempamme ovat kasvaneet ajassa, jossa lasta kasvattivat koti, koulu ja kirkko. Nykyajan lapset saavat kasvatuksensa kavereilta, medialta ja populäärikulttuurilta. Luonnollisesti myös koti ja koulu ovat jokaisen lapsen elämässä läsnä, kirkkokin suuren osan lapsista, mutta niiden rooli on muuttumassa olennaisesti. Yhä nuoremmat lapset joutuvat osittain ottamaan vastuun omasta kasvustaan ja turvautumaan kaikkeen ympärillä olevaan: kotiin, kouluun, kavereihin, mediaan, kirjoihin, internetiin ja oikeastaan mihin vain, mistä tietoa saa. (Matikainen 2008, 15–18.) Tästä syystä on tärkeää, että lapsille tarjotaan laadukasta kasvatuksellista materiaalia myös internetissä ja mediassa ylipäänsä.

Myös kirkko on aktivoitunut tekemään työtä median parissa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tietohallintostrategiassa vuosille 2009–2012 linjataan, että verkkotoiminta vakiinnutetaan seurakunnan perustoiminnaksi. Tähän pyritään ensisijaisesti Hengellinen työ verkossa -hankkeen kautta, mutta kun verkkotyö on kiinteä osa seurakuntien työtä, voidaan hanke purkaa ja suunnitella verkkotyön järjestämistä edelleen. (Kähkönen 2011, 170.) Tähän tavoitteeseen pyritään monenlaisilla palveluilla, chat-päivystykset, Lastenkirkko, erilaiset yhteisöpalvelut ja sosiaalisen median palvelut kuten Facebook ja Youtube ovat vain

osaa siitä työstä, mitä seurakunnat tekevät verkossa. (Hintsala, Kähkönen & Pauha 2011, 3.)

Lapset käyttävät mediaa monella eri tavalla. Käytön syyt vaihtelevat myös iän mukaan, nuoremmat lapset pelaavat mielellään pelejä, kun taas vanhemmat käyttävät enemmän internetin hakukoneita, sähköpostia ja erilaisia verkstopalveluita. Monet toimijat ovat havainneet, että median kautta voidaan tarjota lapsille myös faktatietoa: televisiosarjoissa saatetaan antaa ehkäisyvalistusta, esimerkiksi suomalaisessa Habbo Hotel –palvelussa tehdään päihdekasvatustyötä ja Salatut elämät –tv-sarja on palkittu muun muassa homoseksuaalisuutta käsittelevän tiedon välittämisestä. (Noppiari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 54–55, 90.) Havaintojen mukaan lapset ja nuoret viettävät yhä enemmän aikaansa internetissä erilaisia palveluita käyttäen. Näiden nuorten tavoittaminen heille luontevassa ympäristössä on haaste kaikille nuorten parissa työskenteleville.

Kasvattajien rooli lasten median käytössä on tärkeä. Erityisesti internetissä on paljon lapsilla paljon haitallista sisältöä, esimerkiksi väkivaltaista materiaalia, pedofiilejä ja vastaavaa. Lapsen kanssa on käytävä yhdessä läpi säännöt median käytössä ja kerrottava, miten pitää toimia jos esimerkiksi internetistä löytää sisältöä joka pelottaa tai tuntuu pahalta. (Ruhala & Salokoski 2008, 21; Salokoski 2007, 77–85.)

7 HARTAUS

Hartaus on olennainen osa seurakunnan työtä. Hartaus on tavallaan pieni jumalanpalvelus, mutta siitä puuttuu kaava, jota jumalanpalveluksissa yleensä käytetään. Hartaudesta tehty kirjallisuus on melko vähäistä, joten joutunen turvautumaan jumalanpalveluksesta, rukoushetkistä ja spiritualiteetista kirjoitettuihin teoksiin. Jumalanpalvelus, niin kuin hartauskin, on vuorovaikutusta ihmisen ja Jumalan välillä. Hartaudessa voimme kertoa rukouksessa Jumalalle, mitä meille kuuluu, ja Jumala vastaa meille monilla eri tavoilla, Raamatun sanassa, musiikissa ja Pyhän hengen kautta. Lapsille Jumalasta puhuminen on haasteellista. Pirjo-Liisa Wennermark (2004) kirjoittaa, miten jumalanpalveluksessa lasta ei voi pitää pelkästään kuulijana, vaan hänellä pitää olla nähtävää, tehtävää ja ihmeteltävää. Saarnojen merkitystä Wennermark korostaa, niidenkin pitäisi olla konkreettisia ja eri tavoin, esimerkiksi taiteen keinoin, havainnollistettuja. (Wennermark 2004, 151–153.) Mielestäni sama pätee hartauksiinkin. Erityisesti tämä haastaa virtuaalisesti tehtäviä hartauksia, miten saada lapset ihmettelemään ja tekemään kun he istuvat ruudun ääressä ja seuraavat hartautta, miten saada heistä aktiivisia toimijoita passiivisen vastaanottajan sijasta? Koen sen tärkeäksi, että lapsille tarjotaan mahdollisuus hiljentyä Jumalan edessä myös virtuaaliympäristössä. Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta esimerkiksi osallistua pyhäkouluun, tai vanhemmat eivät vie lasta kirkkoon, jossa tämä voisi kohdata pyhän Jumalan. Valtaosa lapsista pääsee kuitenkin käyttämään internetiä, ja voivat sitä kautta päästä osaksi seurakuntayhteyttä.

Lapsen uskonnollinen kasvatus on prosessi, jossa ovat osallisena niin vanhemmat, lapsen lähipiiri, opettajat kuin seurakunnan työntekijätkin. Oppimalla kristinuskon perinteistä ja tavoista lapsi pystyy muodostamaan oman käsityksensä myös opillisista sisällöistä. Jos lapsi on pienestä pitäen mukana uskonnollisissa toimituksissa ja toiminnoissa, hän muodostaa kiinteän tunnesiteen hengelliseen maailmaan. Tämä side on edellytys sille, että esimerkiksi jumalanpalvelukset ja muut hartaudelliset tilanteet voivat olla lapselle mielekäs kokemus. Lapsen hartauskokemuksista pitää saada positiivisia ja mukavia, jotta lapsen mielessä uskonto assosioituu hyviin asioihin, eikä nosta pintaan ahdistuksen tai vihan tunteita. (Holm, Nils G. 2004, 30–36.)

Kun puhutaan lapselle uskonnosta, pitää ottaa huomioon lapsen kehitysvaihe. Nils Holmin mukaan ihmisen hengellisyyttä tutkineet James Fowler ja Fritz Oser ovat molemmat päätyneet siihen tulokseen, että vasta murrosikäinen nuori on kypsä yksilölliseen uskonnolliseen ajatteluun ja pohdintaan. Holm jatkaa, että vasta murrosiässä nuori kykenee ymmärtämään teologisia termejä. Uskonto ei kuitenkaan ole pelkkiä hienoja sanoja ja vaikeita termejä, vaan paljon muutakin: kertomuksia, historiaa, lauluja, runoja, leikkejä ja pelejä. Ei ole lapsen oppimisen kannalta merkityksellistä, ymmärtävätkö he vaikeita, joskus abstraktejakin käsitteitä. Uskonnosta voi puhua myös lapsen ymmärtämällä kielellä. Toisaalta lapsen osallistuessa itse, esimerkiksi kuuntelemalla kertomuksia, leikkimällä tai laulamalla, hänelle samalla välittyy uskonnon sisällöistä paljon. Lapsen kanssa puhuessa ei kuitenkaan pidä juuttua yksinkertaiselle, lapsenomaiselle tasolle, vaan on annettava lapselle myös älyllistä haastetta, jotta lapsen kiinnostus uskontoon säilyy myöhemmässä vaiheessa, kun lapsen kehitys mahdollistaa syvällisemmän, kognitiivisen pohdinnan uskonnon käsitteistä ja sisällöistä. (Holm, Nils G. 2004, 28–30.)

Hartauksissa korostuvat erityisesti kristillisen kasvatuksen hengellisen puolen ulottuvuudet, tärkeiksi elementeiksi muodostuvat Raamatun sana ja luterilaisen perinteen ylläpitäminen ja eteenpäin vieminen. Raamatun sanan avulla lapsi voidaan tuoda Jumalan eteen Jumalan itsensä puhuteltavaksi. Lapsi voi Raamatun kertomuksien ja henkilöiden kautta löytää vastauksia oman elämänsä kysymyksiin, esimerkiksi vanhempien avioeron, läheisen kuoleman tai muun vastaavan lasta koskettavan, mahdollisesti traumaattisen kokemuksen jälkeen. (Muhonen & Tirri 2008, 78; Wennermark 2004, 142–143.)

Kun hartaudet on suunniteltu noudattamaan kirkkovuoden kulkua, tulee niiden kautta tutuksi myös kirkkovuosi ja siihen liittyvät tavat ja perinteet. Kristinuskoon liittyvät rituaalit ovat tärkeässä asemassa lapsen elämässä ja uskon kehityksessä. Vaikka lapsi ei vielä pystykään ymmärtämään uskonnon opillista puolta, hän voi olla läsnä rituaaleissa, esimerkiksi rukoillen, laulamalla virsiä ja muita hengellisiä lauluja, tai vain hiljentymällä jumalanpalveluksessa tai hartaudessa. Tämä myös parhaimmillaan vahvistaa lapsen uskoa siihen, että Jumala on oikeasti läsnä hänen elämässään, eikä vain jokin mystinen hahmo jossain kaukana. (Muhonen & Tirri 2008, 78–80.)

8 TOTEUTUS

Opinnäytetyön tekeminen alkoi teorian tietoon tutustumalla. Oli helpompi lähteä suunnittelemaan hartauksia kun oli jonkinlainen käsitys siitä, mitä kohderyhmään kuuluva lapsi ajattelee maailmasta, miten hän kokee asioita ja miten suhtautuu uskontoon. Tärkeän teoreettisen pohjan muodostivat lapsen kognitiivinen kehitys, uskonnollisen ajattelun kehitys sekä lapsi ja nuori median käyttäjänä. Käytin lähdemateriaalina myös hartautta käsitteleviä teoksia, jotka antoivatkin hyvän käsityksen siitä, mitä hartaus, ja erityisesti lasten hartaus voisi olla. Kun olin saanut koottua mielestäni riittävän teoriapohjan, alkoi käytännön työ hartauksien parissa.

Kirjallisuudesta saatujen tietojen perusteella halusin suunnitella hartauksia, jotka soveltuvat kaiken ikäisille lapsille. Eri elementtejä hyödyntämällä pystyisin saamaan hartauksiin jotain kaikille lapsille. Nuoremmat lapset kiinnostuisivat kuvitetuista tarinoista, kun taas vanhemmat lapset pystyisivät hartauskirjoituksen pohjalta vertaamaan omaa elämäänsä ja kirkkovuoden tapahtumia.

Hartauksien suunnittelu alkoi yhdessä lasten kanssa. Ajatuksena oli saada heiltä vinkkiä siihen, mitkä aiheet ovat heille tärkeitä. Olin työntekijänä 7–8-vuotiaiden sekä 9–10-vuotiaiden leireillä. Leirien yhteydessä pyysin lapsia kertomaan ja piirtämään heille tärkeistä juhlista. Useimmat lapset osasivat kirkollisista pyhistä mainita vain joulun ja pääsiäisen. Näiden lisäksi päädyin käsittelemään adventtia, helluntaita ja helatorstaita. Adventin valitsin, koska se on usein näkyvästi esillä lapsen arjessa kun he ennen joulua avaavat joulu- tai adventtikalenterin luokkuja. Helatorstai ja helluntai ovat tärkeitä pyhiä kristityille. Lasten elämässä erityisesti helatorstai on esillä, koska se on vapaapäivä koulusta. Sen lisäksi, että hartaus koostuu lyhyestä kuvitetusta tarinasta siitä, miksi pyhäpäiviä vietetään, pyrin liittämään pyhän lapsen omaan elämään pohtimalla siihen liittyviä teemoja. Adventtihartauden teemana on odotus, jouluna puhutaan Jeesuksen merkityksestä, pääsiäisenä anteeksiannosta, helatorstaina kodista ja rukouksesta ja helluntain teemana on lahjat joita meille on annettu.

Kun aiheet ja teemat oli valittu, seuraava vaihe työskentelyssä oli kirjoittaa hartaudet ja valita niihin kuvat. Hartauksia kirjoittaessa tärkeimpänä lähteenä oli

Raamattu, sekä kertomusten muodossa, mutta myös hartauskirjoituksia tehtäessä käytin raamatunkohtia kertomaan lapsille, mitä Raamatussa sanotaan tietyistä aiheista. Kuvat löytyivät valmiina kuvia tarjoavasta maksullisesta internet-palvelusta. Kuvia käyttäessä piti huomioida tekijänoikeudet. Poikien ja tyttöjen keskus maksaa vuosittain lisenssimaksua käyttämäni palveluun. Kaikkia palvelusta löytyviä kuvia saa lisenssin mukaan käyttää omiin tarkoituksiinsa tietyin rajoituksin. Rajoitukset eivät kuitenkaan koske tällaista ei-kaupallista käyttöä.

Kun hartaudet oli kuvitettu ja kirjoitettu, halusin testata niitä aidossa ympäristössä. Helpoiten se onnistui olemalla yhteydessä koulujen uskonnonopettajiin. Sain erään koulun oppilaita koeyleisökseni ja näytin hartaudet heille. Koska hartauksia suunniteltaessa ikäryhmän loppupää, 11–13-vuotiaat jäivät kokonaan huomiotta, halusin palautetta myös heiltä. Ryhmä koostui 20 oppilaasta, jotka olivat iältään 8–13 vuotta. Oppilaat saivat rauhassa katsoa hartauksia kukin omalla tietokoneellaan, ja sen jälkeen kyselin heidän kokemuksistaan. En ollut etukäteen suunnitellut kysymysrunkoja, vaan elin täysin tilanteen mukaan. Tärkeintä oli saada tieto siitä, välittyikö hartauden sanoma lapselle oikein ja herättivätkö hartaudet ajatuksia. Kysymyksiä heräsi paljon, ja läheskään kaikkiin en pystynyt edes vastaamaan. ”Miksi Jeesuksen täytyi kuolla, miksei Jeesus ilmesty meille, missä hän on nyt?” Kysymykset kertoivat minulle siitä, että hartaudet saivat lapset ajattelemaan. Kysymykset yhtäältä kertoivat siitä, että lapset olivat sisäistäneet hartauksien idean, mutta toisaalta taas siitä, että kaikkea he eivät olleet kuitenkaan ymmärtäneet. Erot lasten kehityksessä olivat melko selkeitä. Nuoremmat lapset kyselivät enemmän kirkkovuoden tarinoihin liittyviä asioita, kun taas vanhemmat keskittyivät enemmän niihin liittyviin kirjoituksiin.

Saadun palautteen perusteella muokkasin ja parantelin hartauksia. Suurimmat ongelmat olivat lapsille vaikeat sanamuodot ja asiat, jotka itselleni olivat itsensänselvyyksiä, mutta lapset eivät niitä kuitenkaan pystyneet käsittämään. Esimerkiksi pääsiäishartaudessa ollut kohta ”Jeesus oli viimeinen uhri, Jumala uhraisi Jeesuksen meidän puolestamme” oli lapsille hyvin vaikea ymmärtää. Päädyinkin vaihtamaan ajatuksen uhrista sovittukseen. Vertasin Jeesuksen syntien sovittamista siihen, kuinka oppilaan pahat teot voi joutua sovittamaan jälkistunnossa. Tämä vertaus oli lapsille hyvin konkreettinen ja ymmärrettävä. Adventti-hartauden teksti jossa pohditaan odottamista oli lapsille erityisen mielu-

nen. Pohdin pitkään, painottuuko teksti liiaksi jouluun, mutta lasten kanssa keskustellessa tuli hyvin ilmi se, että joulupukin odotus alkaa jo adventista kun joulupukille kirjoitellaan ensimmäisiä kirjeitä ja mietitään, mitä halutaan joululahjaksi. He pystyivätkin hyvin kuvittelemaan, miltä ihmisistä tuntui odottaa Jeesuksen tuloa.

Keskustelin hartauksista myös opettajan kanssa. Hänen mielestään hartaudet tukevat koulun uskonnonopetustakin syventämällä tunnilla opittuja asioita. Hän nosti erityisesti esille kuvituksen toimivuuden, ne saivat lapset innostumaan hartauksista: värikkäät ja hauskat kuvat vetävät helposti puoleensa.

Lapsilta ja opettajalta saadun palautteen jälkeen toimitin hartaudet Poikien ja tyttöjen keskukselle, jonka työntekijä kommentoi niitä. Hänen mukaansa hartaudet soveltuvat hyvin Jiipeenetti.fi -palveluun, mutta hän olisi kaivannut hartauksiin vielä enemmän interaktiivisuutta ja lapsen aktivointia. Totesimme kuitenkin yhdessä, että materiaali soveltuu sivustolle hyvin tällaisenaan. Tämän jälkeen muokkasin hartaudet sellaiseen muotoon, jossa ne on helppo liittää verkkosivuille. Lopullisen version yhteyteen liitettiin kysymys tai kysymyksiä, jotka liittyvät hartauden teemaan. Näitä kysymyksiä lapset voivat yhdessä pohtia Jiipeenetin yhteydessä olevalla keskustelualueella ja sitä valvovat työntekijät voivat käydä vastaamassa kysymyksiin ja kommentoida pohdiskeluja. Myöhemmin nähdään, herättävätkö hartaudet lapsissa kysymyksiä, ja tulevatko he pohtimaan niitä yhdessä muiden lasten ja työntekijöiden kanssa keskustelupalstalla.

Hartaudet ovat kaikkien saatavilla. Tilanteesta riippuen kokemus saattaa kuitenkin olla aivan erilainen. Alun perin hartaudet suunniteltiin lapsen yksin käytettäväksi. Lasten kysymysten perusteella he kuitenkin tarvitsevat aikuista tukea, jotta pystyvät ymmärtämään hartauksien sanomaa paremmin. Uskon, että Jiipeenetin yhteydessä oleva keskustelualue tarjoaa mahdollisuuden lapsille käydä keskustelua kokemastaan. Hartauksia voi hyvin hyödyntää myös esimerkiksi kerhoissa ja lastenleireillä.

9 POHDINTAA JA ARVIOINTIA

Tavoitteena oli luoda materiaali, joka aktivoisi lapsia ja nuoria pohtimaan oman elämänsä kysymyksiä verkossa olevien hartauksien avulla. Lasten kanssa työskennellessä on ollut vaikea arvioida, kuinka hyvin tämä tavoite on toteutunut. Kerätyn palautteen mukaan hartaudet olivat kuitenkin lapsille mukava kokemus ja he pystyivät käsittämään käsitellyt teemat. Pohtiessani omaa onnistumistani, kiinnitin huomioni samaan asiaan kuin Poikien ja tyttöjen keskuksen edustaja: interaktiivisuuden puutteeseen hartauksissa.

Jotta hartaudet olisivat voineet aktivoida lapsia parhaalla mahdollisella tavalla, olisi pitänyt hyödyntää enemmän interaktiivisuutta. Nykyisessä muodossaan hartaudet asettavat lapsen enemmänkin passiiviseksi lukijaksi, joka ottaa vastaan, eikä hän pääse itse osallistumaan hartauden kulkuun. Kehittynyt teknologia olisi periaatteessa mahdollistanut monenlaisten aktivointikeinojen käytön, esimerkiksi vanhanaikaisten ”Katso luukun taakse” –kirjojen tyylliset ratkaisut, mutta oma puutteellinen tekninen osaaminen rajoitti niiden käyttöä. Toisaalta näen hyvänä sen, että lapsille annetaan mahdollisuus vain lukea ja katsoa, ilman että tarvitsee tehdä mitään. Varhaisnuorten leireillä olen monesti huomannut, että hartaukshetket ovat lapsille tärkeitä, kun he saavat aktiivisen päivän jälkeen hetken verran vain olla ja kuunnella.

Opinnäytetyöprosessi oli kohdallani pitkä ja kokemuksena kaikkea ahdistavan ja antoisan väliltä. Työtä tehdessä huomasin, kuinka antoisaa parityöskentely olisi ollut: asioita olisi pystynyt käsittelemään paljon monipuolisemmin kuin yksin työskennellessä. Lisäksi työpari olisi auttanut niissä kohdissa jolloin oma motivaatio uhkasi loppua. Täysin tyytyväinen omaan tuotokseeni en ole, vaan näen siinä jatkuvasti kehittämisen paikkoja. Edellä mainitsemani interaktiivisuuden puute on suurin epäkohta, mutta sen lisäksi hartauksien graafinen ilme kaipaisi parannusta, jälleen kerran oma osaaminen ei riittänyt, ja huomasin sen vasta kun oli jo liian myöhäistä lähteä hankkimaan apua osaavilta ihmisiltä. Opinnäytetyö kokonaisuutena vastaa kuitenkin sitä, mitä työlläni tavoittelinkin. Onnistuin teoriaosuudessa vastaamaan niihin kysymyksiin, jotka itselleni heräsivät kun pohdin virtuaalisen hartauden teemaa, ja sitä kirjoittaessa heräsi monia ajatuksia siitä, mitä virtuaalinen työ lasten ja nuorten parissa voisi olla. Työtä

teeman parissa voisi jatkaa monellakin eri tavalla. Itseäni kiinnostaisi erityisesti tutkia, mitä lapset ja lasten kanssa työskentelevät ihmiset ajattelevat verkko-työstä ja erityisesti miten se voi tukea lapsen hengellistä kasvua.

LÄHTEET

- Dreamworks Animation 2010. Movies. Viitattu 4.10.2010 www.dreamworksanimation.com
- Dunderfelt, Tony 1992. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY
- Hintsala, Meri-Anna, Kähkönen, Esko & Pauha, Teemu. Johdanto. Teoksessa Meri-Anna Hintsala, Esko Kähkönen & Teemu Pauha. Verkkoa kokemassa. Hengellisyys ja vuorovaikutus verkkoyhteisöissä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Holm, Nils G, 2004. Teologiaa lasta varten. Uskonnonpsykologisia näkökohtia. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmeaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 25–47.
- Jansa, Kati 2010. Varhaisnuorisotyö seurakunnassa. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus, 266–283.
- Karling, Marjo; Ojanen, Tuija; Sívén, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1997. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Kinanen, Juha 2010. Koulutussihteeri, PTK Ry. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 19.3.
- Kähkönen, Esko 2010. Verkkohankkeet kirkon opetustehtävänä. Teoksessa Meri-Anna Hintsala, Esko Kähkönen & Teemu Pauha (toim.) Verkkoa kokemassa. Hengellisyys ja vuorovaikutus verkkoyhteisöissä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 169–189.
- Launonen, Pekka 2010. Kristillinen varhaisnuorisotyö 1800-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus, 248–266.
- Laursen, Brett & Williams, Vickie 2002. The role of ethnic identity in personality development. Teoksessa Lea Pulkkinen ja Avshalom Capsi (toim.)

Paths to Successful Development. Personality in the Life Course.
Cambridge: Cambridge University Press

Matikainen, Janne 2008. Verkko kasvattajana. Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy
Yliopistokustannus, Hyy yhtymä.

Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-Kirjat / Lasten Keskus, 63–82.

Noppiari, Elina; Uusitalo, Niina; Kupiainen Reijo & Luostarinen Heikki 2008.”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa. Julkaisuja / Sarja A 104/2008. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Poikien ja tyttöjen keskus 2008. Toimintalinjaus 2009-2015. Viitattu 8.10.2010
http://www.ptk.fi/images/stories/hallinto/ptk_toimintalinjaus_2009-2015.pdf .

Poikien ja tyttöjen keskus 2011. Jiipee-lehti. Viitattu 1.4.2011
http://www.ptk.fi/index.php?option=com_content&view=section&id=10&Itemid=148

Pruuki, Lassi 2004. Hengellinen lapsi. Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 222–234.

Riekkinen, Wille 2008. Kristillisen kasvatuksen lähtökohdista. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-Kirjat / Lasten Keskus, 83–94.

Ruhala, Anu & Salokoski, Tarja 2008. Media muokkaa lapsen maailmankuvaa. Teoksessa Anu Ruhala, Mervi Ritokoski & Hanna Niinistö (toim.) Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 19–22.

- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-Kirjat / Lasten Keskus, 287–304.
- Salasuo, Tommi & Hoikkala, Tommi 2010. Lapsi, nuori ja mediayhteiskunta. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 146–162.
- Salo, Outi & Tuunainen, Kirsti. Da capo. Alusta uudelleen. Kliininen psykologia. Espoo: Salutonova.
- Salokoski, Tarja 2007. Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksessa Leena Pentikäinen, Anu Ruhala & Hanna Niinistö (toim.) Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matka-opas lapsen mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 75–84.
- Sinkkonen, Jari 2010. Kouluikäinen poika. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy, 31–42.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008. Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015. Viitattu 25.3.2010.
http://www.evl.fi/seurakuntarakenne/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf
- Tamm, Maare 1988. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten Keskus.
- Tossavainen, Tommi 2008. Internet lasten ja nuorten elämässä. Selvitys pääkaupunkiseudun 10-18-vuotiaiden lasten ja nuorten elämästä Internetissä. Viitattu 24.3.2010.
<http://www.ehkapa.fi/toinenelama/images/selvitys.pdf>

Wennermark, Pirjo-Liisa 2004. Raamattu lapsityössä. Teoksessa Leena Heino-
nen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön kä-
sikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 135–150.

LIITE 1: Johdanto hartausmateriaaliin

VIRTUAALINEN HARTAUSMATERIAALI LAPSILLE

Tällä CD-levyllä on viisi hartautta, joista kukin käsittelee yhtä kirkkovuoden ai-
hetta ja siihen liittyvää teemaa. Hartaudet on alun perin suunniteltu käytettäväk-
si internetissä, mutta niitä voi hyödyntää myös esimerkiksi seurakunnan ker-
hoissa tai leireillä. Internetissä hartaudet löytyvät osoitteesta www.jiipeenetti.fi.
Jiipeenetti.fi on PTK - poikien ja tyttöjen keskuksen ylläpitämä 8–13-vuotiaille
tytöille ja pojille suunnattu kristillinen sivusto.

Hartauksien tukena aiheita käsitellessä voi käyttää esimerkiksi seuraavia kysy-
myksiä:

Adventti: Mitä sinä muistat odottaneesi? Miltä odottaminen tuntui? Mitä ajattelit,
kun odotus viimein päättyi?

Joulu: Mitä tiedät Jeesuksesta? Miksi luulet, että Jeesus syntyi ihmiseksi? Miksi
Jumala antoi poikansa meille?

Pääsiäinen: Koska sinulle on ollut vaikeaa antaa anteeksi? Miksi on niin vaike-
aa pyytää anteeksi? Miltä tuntuu, kun toinen antaa sinulle anteeksi?

Helatorstai: Mistä tiedät olevasi kotona? Kenen kanssa sinä voit puhua asiois-
tasi? Onko joku, joka kuuntelee sinua aina? Mitä rukoileminen tarkoittaa?

Helluntai: Missä sinä olet hyvä? Miten voit käyttää omia lahjojasi auttaaksesi
muita? Mistä voit tietää, että Jumala on olemassa?

On tärkeää antaa lapselle aikaa pohtia hartauksien sanomaa ja tarvittaessa olla
läsnä, jos häntä jää askarruttamaan jokin asia.

Antoisia hetkiä hartausmateriaalin parissa!